

JOAQUIM AMAT-PINIELLA

El Casino dels Senyors a Manresa

Francesc Villegas

EL CASINO DELS SENYORS

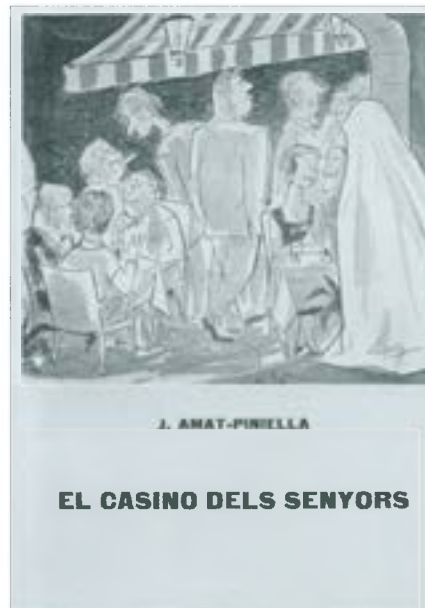
La primera edició del llibre d'Amat i Piniella (11,5x16 cm), *El Casino dels Senyors*, fou publicada el novembre de 1956 sent el número 24 del catàleg de la Nova Col·lecció Lletres d'Albertí. Segons la propaganda de la època, aquesta sèrie de llibres eren "una antologia incomparable de la novel·la d'avui". La portada, reproduint una escena de cafè de senyors, fou elaborada pel dibuixant Cesc. A la contraportada, una fotografia de l'autor amb la dada del seu naixement a Manresa i l'annotació, "és la primera novel·la que publica". El preu del llibre era de 20 pessetes.

L'autor, inicia aquesta obra, amb el capítol *El matí* on, explica al·legòricament, que quinze anys després de mort, és el temps de la seva llunyania, el personatge protagonista decideix retornar a un lloc entranyable per ell, on havia estat conserge: el Casino dels senyors de la seva ciutat. Així, un matí en plena canícula estival quan, fa més bo d'anar per aquests mons de Déu... torna fantasmagòricament, a la terrassa del Casino, amb la senzilla missió d'observar allò que passa, amb curiositat, tafaneria i diversió com a component bàsics d'un aiguabarreig de sentiments..

El conjunt de l'obra és una descripció dels personatges de la ciutat a través de vivències en el Casino, recordant l'abans i, a voltes, comparant-lo amb el present, quinze anys més tard. El primer moment de la seva arribada, el fantasma mira al carrer i, fa queixa de la poca gent que hi circula, esmenta els camions de la neteja que recorrien les vies públiques pel matí, anunciats pel vigorós toc de corneta dels escombriaires. Mirant i tornant a mirar, a dins i a fora, aquell matí, troba pocs canvis en l'edifici, segurament, diu, per la manca en que estan les obres. A l'observar les parets però, les troba de color crema quan, quinze anys abans, eren de color blanc. Amparant-se amb la seva condició de fantasma, observa les dones de la neteja. La Roser, la veu molt envellida i l'altra, molt jove, naturalment, no la coneix. Per no molestar-les mentre freqüent, decideix no pujar l'escala interior de marbre que conduïa a les sales de la planta superior i es passeja per les dependències de l'esquerra de l'edifici on hi ha, diu, la barberia i el guarda-roba del que, vint anys enrere, se n'ocupava l'Antoni Duranella. En descriu la feina que consistia en penjar i despenjar els abrics dels senyors, que coneixia de memòria, i a l'estiu, els capells de palla damunt la postada numerada.

Finalment, decideix pujar a la planta superior per retrobar-se amb el gran saló de festes on els manresans notables anaven a ballar. Descriu també les cortines de vellut granat que separaven el hall de la saleta de descans on, les butaques nafrades pel pas dels anys, continuaven resistint Mira el petit escenari que encara conserva les mateixes bombetes i la pols d'anys enrere. A la saleta de joc, hi troba encara les mateixes tauletes amb el seu drap verd al centre i alguns taulers d'escacs i les caixes de les fitxes, tot igual. Els cadirals de vimets i l'ambient, diu que encara feien la mateixa olor de fum de tabac.....

Quan obra una finestra veu el jardí. Una gran catifa verda amb arbres d'infinita gamma de verds i, al centre, la cimentada pista de tennis, escenari dels partits entre la joventut de la classe alta manresana, entrenats, llavors, per en Moll.

Portada de la primera edició del llibre *El Casino dels Senyors*, il·lustrada per Cesc (Francesc Vila i Rufas (Barcelona 1927)

UNA ÈPOCA DE CASINOS

A finals del segle XIX, proliferaren els casinos a Manresa. N'hi havia tants com capelletes de gent, característica molt pròpia dels manresans que, cada líder, vol tenir el seu grup o entitat. El 1889 tenim notícia que volien ser legalitzats els casinos anomenats La Goma i L'Estufa. També existien per aquell temps, el Siglo XIX i el Casino de Ceres.

A tombant de segle i inicis del segle XX tindran el **Porvenir del siglo XX**, hereu del moderat **El Porvenir Manresano** que, havia estat fundat el 1887. A la plaça del Pedregar, des de 1888, hi havia el **Centro de la Union Industrial y Comercial**. Per a l'entreteniment de les famílies, fou fundat el 1879, al carrer de la Mel, el **Centre Artesà**. I des de 1867, existia també al carrer d'Amigant, el **Casino del**

Comercio que més tard va traslladar-se al primer pis del Conservatori.

El 17 d'abril de 1906, es convocà assemblea de socis del **Casino del Comercio** que presidia Valentí Prat i Buguñà, propietari rural de Fals i Artés, per decidir la constitució d'una societat anònima amb capital aportat mitjançant mil accions de 250 pessetes de valor nominal que s'anomenaria **Casino de Manresa** i que tenia com a primera finalitat, la compra de 86.000 pams del terreny anomenat *el jardí*, que alguns també coneixien com, *el criadero*, situat al passeig de Pere III, de Manresa. N'era propietari, Ildefons Casanova.

D'aquesta manera, s'originà el que seria el darrer gran local d'esbarjo dels senyors manresans. Edifici, avui, encara conegut pel nom del Casino. La signatura de la compra-venta es feu el dia 17 de maig de 1906. L'edifici fou encomanat al projecte de l'arquitecte Oms, deixeble i col·laborador de Domènech i Muntaner del qual és nota la seva influència en el disseny de l'edifici que presenta la seva planta paral·lelament al llarg del Passeig, amb un eix de simetria perpendicular que divideix l'edifici en dues parts gairebé idèntiques. El projecte tenia una planta baixa i una d'alta, noble, amb gran terrassa mirant sobre el Passeig. L'obra era previst fer-la de maçoneria ordinària de totxo i la coberta, plana o de teula. La pedra natural del país, s'utilitzaria en la façana, finestral i balconada així com en les escales.

L'única part del projecte que es va realitzar de com era previst inicialment fou la sala de la planta principal que conserva encara l'estil que es volia donar a tot el conjunt de l'edifici. La construcció la feren els paletes Cristòfol Botinas Lluvià i Joan Tarrats Comaposada després d'obtenir-ne la subhasta el 15 de maig de 1907.

Encara, el juny de 1907, la societat del Casino de Manresa, va comprar a Sebastià Tapias Selga, altres seixanta-vuit mil pams de terreny per ampliar la zona de jardí, en la cantonada dels carrers Casanova, Saclosa i Carrió. La

El Casino de Manresa vist per l'artista manresà, Josep Vila Closas

torre que es feu construir Sebastià Tapias, lindant a aquest terreny, comprada posteriorment per la família Lluvià, es altra dels edificis importants del modernisme manresà en el qual avui resta ubicat la seu del Col·legi d'Arquitectes.

El juliol de 1909 començà el trasllat de pertinençes del Casino del Comercio al Casino de Manresa que, finalment, per la festa major de 1910, fou inaugurat amb un fastuós ball de societat. La gran sala havia estat decorada per l'artista Francesc Cuixart.

A la planta principal s'hi pujava per dues escales exteriors, quedà destinada a saló de ball, sales d'estar, sala de jocs i biblioteca. La planta baixa, a sales per a la practica de l'esgrima, la gimnàstica i el billar. També hi havia uns porxos per a l'aparcament de vehicles. En el projecte inicial no hi figurava l'entresol que s'hi va afegir més tard per instal·lar-hi un bar i altres serveis.

EL GRAN CASINO DE MANRESA. UN PROJECTE EMBLEMÀTIC

La construcció de l'edifici del Gran Casino de Manresa, projecte de l'any 1906 de l'arquitecte Ignasi Oms i Ponsa (1863-1914), es avui un dels millors conjunts arquitectònics modernistes de la ciutat. Malgrat això, passats tants anys i quan suara s'acaba d'inaugurar com a biblioteca municipal, sala d'exposicions i local d'utilitat cultural, resta encara inacabat segons la idea d'Ignasi Oms. Les darreres actuacions fetes a l'edifici, han propiciat algunes restauracions en el conjunt original i també l'afegit de noves modificacions adaptades a la seva nova funció.

Pel tipus d'activitats elitistes, i per ser un local únicament reservat als seus socis, aquesta entitat era coneguda a la ciutat com el "Casino dels Senyors". A mitjans segle, van començar a minvar-li els socis. Aquest fet va comportar una major obertura de l'entitat a la societat manresana. A inicis dels anys 70, amb la desaparició de la societat que gestionava l'edifici, va perillar la conservació del monument dins una operació especulativa. Es va desplegar una campanya ciutadana en favor de la conservació del conjunt modernista que, el 1980, aconseguí la declaració de Monument Històric-Artístic d'interès Provincial i més tard, fou inclòs al catàleg de Protecció del Patrimoni-Arquitectònic i Ambiental de Manresa. El posterior acord de compra pel municipi, ha propiciat la reutilització del conjunt per a ús cultural públic.

FUNCIONAMENT DEL CASINO DE MANRESA

Els promotors del Casino de Manresa, desertors del **Casino del Comercio**, havien gestat el nou edifici, degut a que en el del *Comercio*, s'havia relaxat la normativa en la selecció d'entrada, fet que permetia tenir-hi socis que no pertanyien al mateix nivell social.

L'objectiu dels promotors del nou Casino era, a més de tenir un local de lleure adequat a la seva posició, propagar als conciutadans, des de la seva perspecti-

va de mentalitat burgesa tradicional, coneixements científics, literaris i artístics, alhora que esbargiment propi d'una societat culta. El 1912 el Casino de Manresa tenia 396 socis que pagaven 36 pessetes anuals. El mateix any però, s'augmentà la quota a 60 pessetes.

El primer empleat, conserge i responsable de les instal·lacions del Casino de Manresa fou en Marià Obradors i Figueras, cafeter durant molts anys, del **Casino Artesà**. A partir de 1912, el servei de bar anà a càrrec de Pere Mas i Mayà, propietari, primer de la **Cerveceria** de la Muralla del Carme i, a partir de 1911, del **Cafè Mundial** erigit al passeig.

Els primers estatuts es redactaren el 1906 però, quatre anys més tard, fou necessari *elaborà un reglament de règim intern degut als canvis socials produïts en tant poc de temps. Aquest, deixen ben clar que "solament els socis propietaris-accionistes tenen dret a ser elegibles i electors en els càrrecs de la junta de govern i a tenir veu i vot a les juntes generals"*. L'article 10 del reglament diu que *"la qualitat de soci no dóna cap dret als béns del Casino de Manresa"* ja que la propietat moble e immoble era únicament de la societat anònima constituïent.

Per entrar de soci, calia comprar almenys una acció i ser avalat per tres socis i la sol·licitud era exposada deu dies al taulell d'anuncis abans del vist-i-plau de la junta.

Una de les activitats més rellevants del **Casino de Manresa**, eren els balls de gala per la festa major, on les joves debutants de les famílies benestants, vestien de llarg i eren introduïdes així, pomposament, en la societat manresana. En altres ocasions, vuit o deu l'any, com per la capvuitada, les revetlles o per carnaval, s'hi feien també altres balls. Els membres de la comissió de festes, tenien l'obligació de treure a ballar a les noies solteres. Aquestes s'asseien a les cadires de la primera fila de la pista i al seu darrera, s'hi posaven les mares o tietes, per fer de carabina en cas que algun noi, que no els agradés, demanés a la noia per ballar.

Diverses i variades foren les veus crítiques que atacaren sovint els privilegis d'aquest sector de burgesos manresans que diàriament es trobaven al **Casino de Manresa**. Fou especialment virulent el portaveu setmanal del diari liberal "El Demòcrata" (1912-1919). Aquesta publicació, referint-se al Casino, deia burleta que era l'àlies "fàbrica de senyors". Un editorial del seu director Josep Soler Agustench el 1916 escribia *"A Manresa encara hi ha qui creu que per ser senyor s'ha d'anar a la fàbrica del Passeig de Pere III a alternar amb la gent que al "de" del cognom uneix la immoralitat de la seva vida de cràpula..."*

Malgrat que el joc era una activitat habitual dels socis, el **Casino de Manresa** no en fou mai un lloc destacat. Els jugadors més enganxats preferien anar-se'n a fora

de la ciutat o en timbes particulars, cercant una major discreció. La restricció imposada per la dictadura de Primo de Rivera va estroncar però, el projecte d'instal·lar-hi taules de ruleta.

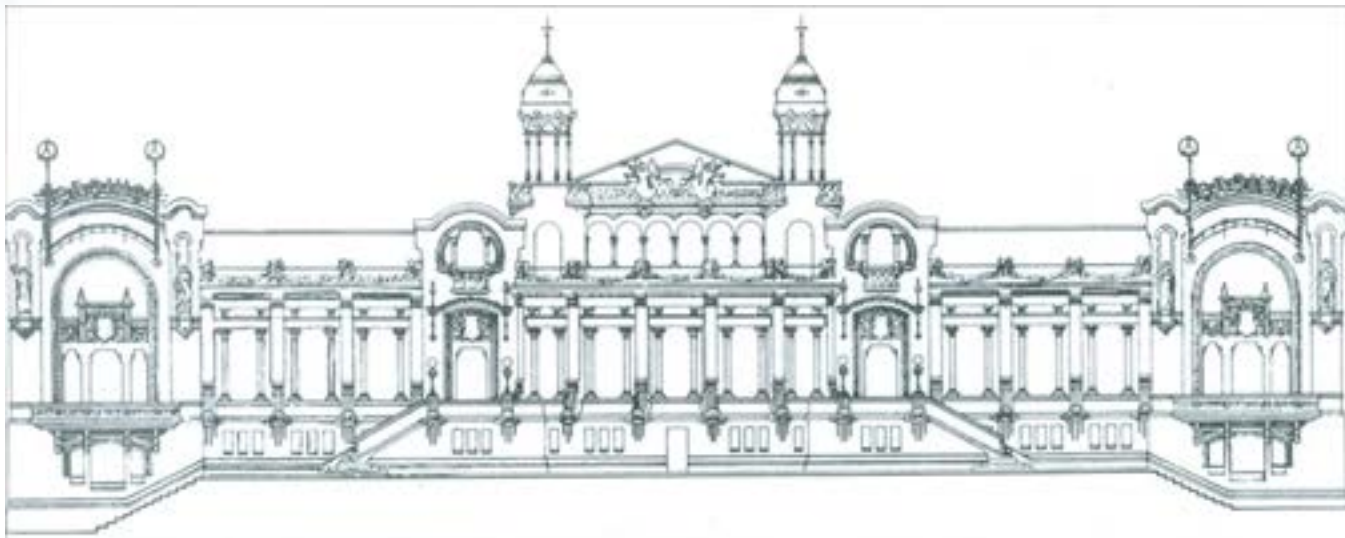
Al juliol de 1936 el Comité Revolucionari de Manresa, va instal·lar el seu quarter general al Casino dels Senyors. Acabada la guerra, s'hi allotjaren alguns soldats nacionals de la caserna fins que, el 1940, l'edific retornà a mans dels antics propietaris, sent el nou primer president en aquesta darrera etapa, l'industrial Josep Alter Alavedra.

BIBLIOGRAFIA CONSULTADA

El Casino dels senyors, J. Amat-Piniella, Albertí, editors, Barcelona 1956

Catàleg del Fons personal Joaquim Amat i Piniella, Jordi Torner i Planell, Inventaris i Catàlegs de l'Arxiu, núm. 9, Arxiu Històric Comarcal de Manresa, 2001

Gran Casino de Manresa, Josep M. Bertran Teixidor, a Les entitats a contrallum, serie de deu reportatges setmanals publicats al diari local Regió 7, Manresa, 6 de març al 15 de maig de 1994

Façana del projecte modernista del **Casino de Manresa** segons l'arquitecte Ignasi Oms i Ponsa (arxiu Villegas)